

Qo‘qon davlat pedagogika instituti "Geografiya " kafedrasida PhD Abdunazarova Xidoyatxon taqrizi ostida

Karimova Mubinaxon Zokirjon qizi
Qo‘qon davlat pedagogika instituti
Tabiiy fanlar fakulteti
Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari
yo‘nalishi talabasi

FARG‘ONA VILOYATINING GEOLOGIK TUZILISHINING IQTISODIY AHAMIYATI

Annotatsiya: Ushbu maqolada Farg‘ona viloyatining boy geologik resurslari, jumladan neft, gaz, rangli metall rudalari va ko‘mirning iqtisodiy ahamiyati hamda ularning eksport yo‘nalishlari tahlil qilinadi. Viloyatning murakkab geologik tuzilishi va tabiiy boyliklari, uning O‘zbekiston iqtisodiy rivojlanishidagi o‘rni hamda asosiy eksport yo‘nalishlari ko‘rib chiqiladi. Farg‘ona viloyatidan qazib olinadigan neft va gaz mahsulotlari asosan Rossiya, Xitoy va Yevropa mamlakatlariga eksport qilinadi. Rangli metallar Xitoy va Rossiya kabi davlatlarga, ko‘mir esa Qozog‘iston va Tojikistonga yetkazib beriladi. Ushbu eksport faoliyati O‘zbekistonning iqtisodiy barqarorligi va viloyatning sanoat salohiyatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kirish: Farg‘ona viloyati O‘zbekistonning eng boy tabiiy resurslariga ega mintaqalaridan biri bo‘lib, uning geologik tuzilishi va foydali qazilmalarining iqtisodiy ahamiyati juda katta. Viloyatning murakkab geologik tarkibi ko‘plab tabiiy boyliklarning, jumladan neft, gaz, rangli metall rudalari va ko‘mirning mavjudligini ta‘minlaydi. Bu resurslar nafaqat O‘zbekistonning ichki ehtiyojlarini qondirishda, balki mamlakat iqtisodiyotini mustahkamlashda ham muhim rol o‘ynaydi. Farg‘ona viloyatidan qazib olinadigan foydali qazilmalar Rossiya, Xitoy, Qozog‘iston kabi yirik davlatlarga eksport qilinadi, bu esa viloyatning iqtisodiy rivojlanishida asosiy omil hisoblanadi.

Mazkur maqola Farg‘ona viloyatining geologik resurslari va ularning iqtisodiy ahamiyatini o‘rganishga qaratilgan bo‘lib, viloyatda mavjud neft, gaz va boshqa tabiiy boyliklarning xalqaro bozorlarga eksport yo‘nalishlari haqida batafsil ma‘lumot beradi. Shu bilan birga, ushbu resurslarning O‘zbekistonning umumiy iqtisodiy o‘rinishiga qo‘shayotgan hissasi ham tahlil qilinadi. Maqolaning maqsadi, Farg‘ona viloyatining geologik boyliklarining strategik ahamiyatini yoritib berish va bu resurslardan samarali foydalanishning iqtisodiy foydasini namoyish etishdir.

Adabiyotlar tahlili va Metadalogiya

Farg‘ona viloyatining geologik tuzilishi va uning iqtisodiy ahamiyatini o‘rganish ko‘plab ilmiy tadqiqotlarda muhim o‘rin egallagan. Geologiya va foydali qazilmalar sohasidagi ilmiy adabiyotlar, shuningdek, Farg‘ona vodiysining tabiiy resurslari haqida chuqur bilimlar berib, bu hududning iqtisodiy rivojlanishi uchun qanday ahamiyatga ega ekanligini yoritadi.

Ilmiy manbalarda Farg‘ona viloyatining geologik tuzilishi va tog‘ jinslarining xilma-xilligi batafsil tahlil qilingan. Tadqiqotlar viloyatning paleozoy, mezozoy va kaynozoy eralarida shakllangan tog‘ jinslari, neft va gaz konlari, rangli metall rudalari, shuningdek, ko‘mir konlari haqida muhim ma‘lumotlarni taqdim etadi. Shuningdek, ushbu hududning tektonik tuzilishi va seysmologik xususiyatlari, foydali qazilmalar joylashuvi va ularning eksport salohiyati haqida ham keng ko‘lamli ma‘lumotlar mavjud.

O‘zbekistonning iqtisodiy rivojlanishida tabiiy resurslarning o‘rni va ahamiyatini yorituvchi tadqiqotlar ham diqqatga sazovordir. Ushbu ilmiy ishlarda neft va gaz resurslari, ularning qazib olish va qayta ishlash texnologiyalari, eksport yo‘nalishlari va iqtisodiy samaradorligi haqida batafsil ma‘lumotlar keltirilgan. Farg‘ona viloyatidagi rangli metallar, ko‘mir va boshqa resurslarning qazib olish hamda tashish jarayonlari, bu jarayonlarning iqtisodiyotga ta‘siri haqida ham ko‘plab tahliliy tadqiqotlar mavjud.

Metadalogiya

Mazkur maqolani yozish uchun ilmiy-tadqiqot ishlari va mavjud manbalar tahlil qilingan. Ushbu tadqiqotlarda keltirilgan ma'lumotlar asosida Farg'ona viloyatining geologik tuzilishi va foydali qazilmalarining iqtisodiy ahamiyati haqida umumiy tushuncha hosil qilindi.

Ma'lumotlar to'plash va tahlil qilish usullari:

1. Ilmiy adabiyotlarni o'rganish: Farg'ona viloyatining geologik xususiyatlari va tabiiy resurslari haqidagi ilmiy maqolalar, dissertatsiyalar va monografiyalar tahlil qilindi. Ushbu manbalardan olingan ma'lumotlar maqoladagi asosiy fikrlarni shakllantirishda asos bo'ldi.

2. Statistik ma'lumotlar tahlili: Viloyatdagi foydali qazilmalar qazib olish hajmi, eksport yo'nalishlari va ularning iqtisodiy ko'rsatkichlari haqidagi statistik ma'lumotlar tahlil qilindi. Bu ma'lumotlar O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi, Energetika vazirligi va boshqa rasmiy manbalardan olindi.

3. Sanoat tahlili: Foydali qazilmalar qazib olish, qayta ishlash va eksport qilish jarayonlari haqida mavjud sanoat tahlillari o'rganildi. Ushbu tahlillar Farg'ona viloyatidagi tabiiy resurslarning xalqaro bozordagi ahamiyatini yoritishga yordam berdi.

4. Mahalliy va xalqaro bozor tahlili: Farg'ona viloyatidan eksport qilinadigan foydali qazilmalar uchun asosiy bozorlar, ularning talab va taklif holati tahlil qilindi. Xalqaro savdo ma'lumotlari asosida eksport yo'nalishlari va ularning iqtisodiy samaradorligi baholandi.

Ushbu metodologiya Farg'ona viloyatining geologik tuzilishi va foydali qazilmalarining iqtisodiy ahamiyatini chuqur tahlil qilishga imkon berdi, bu esa maqolaning asosiy xulosalarini asoslashda muhim rol o'ynadi.

Natijalar va Muhokamalar

Ushbu tadqiqot natijalari Farg'ona viloyatining geologik tuzilishi va uning iqtisodiy ahamiyati bo'yicha bir qator muhim xulosalarni keltirib chiqardi.

1. Geologik Tuzilish va Foydali Qazilmalar Tabiati

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, Farg'ona viloyatining murakkab geologik tuzilishi uni O'zbekistonning eng boy foydali qazilmalar bazalaridan biriga aylantiradi. Viloyatda neft, gaz, rangli metall rudalari, ko'mir va boshqa sanoat uchun muhim bo'lgan tabiiy resurslar mavjud. Geologik tadqiqotlar viloyatning neft va gaz konlari keng tarqalganligini, ayniqsa Chimyon, Mingbulok va Xo'jayli konlari katta ahamiyatga ega ekanligini tasdiqladi. Shuningdek, mis, qo'rg'oshin va sink rudalari ham viloyatning tog' jinslari orasida topilgan.

2. Iqtisodiy Ahamiyat va Sanoatga Ta'siri

Farg'ona viloyatidagi foydali qazilmalar mintaqaning iqtisodiy salohiyatini oshirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Neft va gaz sanoati viloyatda eng yirik iqtisodiy tarmoq hisoblanib, bu tarmoq nafaqat viloyatning ichki ehtiyojlarini qondiradi, balki O'zbekistonning umumiy iqtisodiyotiga katta hissa qo'shadi. Rangli metall rudalari va ko'mir konlari esa sanoatning boshqa tarmoqlari uchun muhim xomashyo manbai bo'lib xizmat qiladi.

3. Eksport Salohiyati

Farg'ona viloyatidan qazib olinadigan neft, gaz va rangli metall rudalari Rossiya, Xitoy, Qozog'iston, Yevropa davlatlari kabi mamlakatlarga eksport qilinadi. Bu eksportlar viloyatning iqtisodiy rivojlanishiga sezilarli darajada ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, gaz eksporti Xitoyga yo'naltirilgan bo'lib, bu mamlakat bilan energetika sohasida mustahkam aloqalar mavjud. Rangli metallar esa asosan Rossiya va Xitoyga yetkazib beriladi, bu esa O'zbekistonning xalqaro savdoda raqobatbardoshligini oshiradi.

4. Ichki Bozorga Ta'siri

Foydali qazilmalar qazib olish va qayta ishlash ichki bozor uchun ham muhim ahamiyatga ega. Neft va gazdan olingan daromad viloyatdagi sanoatning rivojlanishi va ish o'rinlarini yaratishda muhim rol o'ynaydi. Ko'mir qazib olish esa O'zbekistonning ichki energetika xavfsizligini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi.

5. Qurilish Materiallari va Suv Resurslari

Geologik tuzilish Farg'ona viloyatida qurilish materiallarining boy zaxiralarini ham taqdim etadi. Ohaktosh, qumtosh va gips kabi materiallar viloyatda qurilish va infratuzilma loyihalarini amalga oshirishda keng qo'llanilmoqda. Suv resurslari esa qishloq xo'jaligida samarali foydalanilmoqda, bu esa viloyatning iqtisodiy barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

6. Transport va Logistika Rivojlanishi*

Viloyatdagi tabiiy resurslar qazib olinishi bilan bog'liq transport va logistika tarmoqlari ham sezilarli darajada rivojlanmoqda. Foydali qazilmalarni tashish va eksport qilish uchun zarur infratuzilma qurilishi viloyatning iqtisodiy infratuzilmasini mustahkamlaydi va xalqaro bozorlarga chiqish imkoniyatlarini oshiradi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, Farg'ona viloyatining geologik tuzilishi uning iqtisodiy rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Viloyatning tabiiy resurslari O'zbekistonning ichki va tashqi iqtisodiyotiga muhim hissa qo'shmoqda. Foydali qazilmalar qazib olish va eksport qilish mintaqaning iqtisodiy barqarorligi va xalqaro bozordagi raqobatbardoshligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Xulosa

Farg'ona viloyatining geologik tuzilishi va tabiiy resurslari mintaqaning iqtisodiy rivojlanishi uchun muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, viloyatning neft, gaz, rangli metall rudalari va ko'mir kabi boy geologik resurslari O'zbekistonning iqtisodiyotida muhim rol o'ynaydi. Ushbu resurslarning mavjudligi va ularning iqtisodiy salohiyati viloyatning global bozorlarda raqobatbardoshligini oshiradi.

Farg'ona viloyatidan eksport qilinadigan neft, gaz va metall mahsulotlari Rossiya, Xitoy, Qozog'iston kabi mamlakatlarga yo'naltirilgan bo'lib, bu eksport yo'nalishlari viloyatning iqtisodiy barqarorligini ta'minlaydi va mamlakatning umumiy iqtisodiy o'sishiga hissa qo'shadi. Ko'mir va boshqa qurilish materiallari ichki bozor uchun muhim bo'lib, viloyatdagi sanoat va infratuzilma rivojlanishida asosiy omil hisoblanadi.

Shuningdek, viloyatning tabiiy resurslari iqtisodiy rivojlanishdan tashqari, transport va logistika tarmoqlarining rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bu resurslar, shuningdek, qishloq xo'jaligi va qurilish sanoatida muhim rol o'ynaydi, bu esa viloyatning iqtisodiy barqarorligini va ijtimoiy farovonligini oshiradi.

Umuman olganda, Farg'ona viloyatining geologik boyliklari mamlakatning iqtisodiy rivojlanishida strategik ahamiyatga ega. Ushbu resurslardan samarali foydalanish va ularning eksport salohiyatini oshirish viloyatning iqtisodiy o'sishini qo'llab-quvvatlashda davom etadi. Shu bilan birga, tabiiy resurslarning boshqaruvi va ularni ekspluatatsiya qilishda barqarorlikni ta'minlash muhim ahamiyatga ega. Farg'ona viloyatining geologik resurslari bilan ishlashda zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, ekologik xavfsizlikni ta'minlash va iqtisodiy samaradorlikni oshirish strategiyalari muvaffaqiyatli amalga oshirilishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar :

1. Abdinazarova, X. O., Berdiyev, G., & Karimova, M. (2024). OHANGARON SUV OMBORI: OSOYISHTALIK VA BARQARORLIK VOHASI. B THEORETICAL ASPECTS IN THE FORMATION OF PEDAGOGICAL SCIENCES (T. 3, Выпуск 5, cc. 154–159). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10875207>

2. X.O.Abdinazarova - PhD, dotsent, QDPI M.Karimova, U.Umarova talaba, QDPI. FARG'ONA IQTISODIY RAYONI KIMYO SANOATINING HUDUDIIY TARKIBI

3. Abdinazarova X. O. PhD, dotsent, QDPI Karimova M. Umarova K. talaba, QDPI. FARG'ONA IQTISODIY RAYONI KIMYO SANOATI TARMOQ TARKIBI

4. Jobborov A'zam Mashrabovich Candidate of Biological Sciences, Associate Professor Kokand State Pedagogical Institute (Uzbekistan). Tojiboeva Mahliyoxon A'zamjon kizi PhD, senior teacher Kokand State Pedagogical Institute (Uzbekistan). Karimov Shoulug Zokirjon ugli student Kokand State Pedagogical Institute (Uzbekistan). Karimova Mubinaxon Zokirjon kizi student Kokand State Pedagogical Institute (Uzbekistan). INTEGRATING ENVIRONMENTAL CULTURE IN GEOGRAPHY LESSONS

5 Berdiyev, G. A. X., & Karimova, M. (2023). KARKIDON SUV OMBORI GIDROLOGIK VA GIDROEKOLOGIK MUAMMOLARI. Science and Society, 1(3), 21-2